

ÀREES D'INTERPRETACIÓ

LLOCS DE TROBADA

Joan Muñoz (joanmunoz@gencat.net)
Pilar García (pilargarcia@ffe.es)
Montserrat Guasch (guaschm@aj-igualada.net)
Esther Font (efont@gencat.net)

Aquest article és el fruit d'una comunicació presentada al congrés "Comunicar la Ciència. Sin Ciencia no hay Cultura" celebrat a A Coruña al novembre de 2005. Si bé és veritat el que s'hi afirma, que no es va poder trobar massa literatura entorn al tema central, les àrees d'interpretació, sí que de llavors ençà han aparegut nous treballs referents, si més no, a la interpretació del patrimoni. Un d'ells és el *Manual Hicira* (veure www.hicira.org i www.diba.es/opc/hicira.asp) publicat el 2006, el qual ofereix una panoràmica general sobre la interpretació i una guia de plantejament i gestió per als centres d'interpretació del patrimoni, tema que també se cita en el present article.

Introducció

La preocupació del Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya (mNACTEC) per apropar-se a una societat canviant i que cada cop reclama amb més claredat conèixer quina és la funció i el paper dels museus, ens ha portat a estudiar una estratègia museogràfica diferent.

El patrimoni industrial encara és un desconegut entre les generacions de la nova societat de la informació. Així doncs, el mNACTEC ha creat una ària d'interpretació com a espai que cerca establir una relació de proximitat amb el visitant. El seu discurs reconeix el paper de la societat en la salvaguarda del patrimoni industrial i posa l'accent en la transformació que pateixen els entorns productius fins a convertir-se en centres culturals.

Àrees d'interpretació

El debat conceptual sobre les funcions i els objectius de la interpretació del patrimoni (Padró, J. 1996) ha de ser el punt de partida per a les àrees d'interpretació, en front a la diversitat d'institucions entroncades en la difusió del patrimoni.

Els museus en general, i els de ciència i tècnica en concret, acostumen a estar situats en edificis patrimonials o històrics que havien estat construïts per a cobrir funcions diverses (palaus, salons de congressos, espais productius, etc.) i que, després d'un procés de transformació i d'adaptació, són consagrats a un ús diferent, normalment com a espais culturals. Aquest procés de transformació, regulat per institucions internacionals com ara TICCIH —The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage— i ICOM, ha de respectar les estructures i les característiques inicials dels edificis, donat que la força de les noves accions pot arribar a deformar o ocultar-ne la funció original.

Centres i àrees d'interpretació comparteixen el mateix objectiu: el de mostrar l'entorn o la funció original. No obstant això, mentre que en els centres d'interpretació l'acció museogràfica coincideix plenament en mostrar les característiques del propi lloc, en les àrees d'interpretació aquestes representen una unitat diferenciada que contrasta amb la resta de la museografia, i que pot o no estar centrada estrictament en l'activitat extinta de l'indret. Si bé no existeix —o no hem sabut trobar— una definició clara de l'àrea d'interpretació com a tipologia de proposta museogràfica en l'àmbit d'aquest treball s'entendrà com a tal aquells espais de amb discurs autònom, situats en un lloc diferenciat del museu, que disposen d'un guió estructurat vers el reconeixement de l'origen, el paper i la integració del museu en la societat. En aquest sentit, l'àrea d'interpretació del mNACTEC mira d'aproximar el patrimoni industrial al públic explicant la transformació de l'edifici que l'alberga: de fàbrica a museu. Per tal d'assegurar l'efectivitat comunicativa d'aquest espai

s'han utilitzat recursos museogràfics diversos, associant-ho a un entorn de descans i de lectura.

La principal dificultat en definir les àrees d'interpretació radica en trobar el seu marc de referència en relació a l'activitat museogràfica per excel·lència: l'exposició, ja que un museu pot tenir un o més punts d'interpretació associats a les diverses unitats expositives respectives, emplaçats pròxims o integrats en aquestes, equipats amb mitjans diversos amb l'objectiu d'oferir al visitant recursos per completar la interpretació expositiva.

L'àrea d'interpretació descrita en aquest projecte es fonamenta en l'estructuració del discurs i en els recursos museogràfics.

L'estructuració del discurs

Els tres blocs que orienten el discurs donen a conèixer: a) la transformació de l'objecte tecnològic en patrimoni; b) la transformació d'entorns productius; i c) l'acció del mNACTEC en el territori.

La transformació de l'objecte tecnològic en patrimoni

La industrialització va accelerar la innovació tecnològica i les indústries van produir nous objectes que van facilitar el treball i la vida quotidiana. Durant molts anys, l'evolució tecnològica va ser lineal i els objectes industrials es mantenien sense canvis durant dècades. A partir de la segona meitat del segle XX, l'evolució tecnològica s'accelera de tal manera que apareixen nous utensilis en el mercat tot substituint els anteriors. En pocs anys, tots els objectes produïts en l'era de la industrialització han quedat obsolets. Avui en dia, els objectes passen ràpidament de considerar-se vells a valorar-se com a antics, és a dir, a ser béns patrimonials. La transformació tècnica i social ha estat tan gran que s'ha passat de l'era postindustrial a la que avui anomenem societat de la informació.

Actualment, els museus industrials volen conservar la memòria històrica de la industrialització, preservant els elements socials, científics i tècnics que van ser els protagonistes del gran canvi provocat.

La transformació d'entorns productius

El Vapor Aymerich, Amat i Jover, a Terrassa, va ser una fàbrica llanera emblemàtica de la ciutat, fonamental en la industrialització de Catalunya, que avui és la seu del mNACTEC. Construïda entre els anys 1907 i 1909 per l'arquitecte modernista Lluís Muncunill, en destaca la nau central coberta per voltes catalanes campaniformes que reposen sobre un bosc de columnes de ferro colat. La fàbrica, després de múltiples avatars com ara les riuades de 1962, va acabar l'activitat productiva l'any 1978.

El 1976, l'Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya impulsa la constitució d'un museu de ciència i tècnica a Catalunya, el qual ja havia estat reivindicat l'any 1937 per la Generalitat Republicana. Finalment, el 1983 la Generalitat de Catalunya compra la fàbrica amb la idea de convertir-la en la seu del futur museu, després que la mobilització de la societat civil la salvés de la destrucció, donat que havia estat catalogada com a zona edificable.

Les obres de restauració s'inicien l'any 1896 per tal de retornar a l'edifici l'aspecte original. La construcció d'un soterrani i d'un altell permetrà disposar de nous espais museístics sense condicionar l'estructura original de la fàbrica. Per a millorar-ne l'accessibilitat i oferir nous serveis als visitants, l'any 2000 es construeix un edifici annex. Consolidada la restauració, el mNACTEC reivindica el patrimoni industrial, científic i tècnic mitjançant una estratègia de documentació, de recuperació i de conservació del patrimoni tecnològic i industrial que li ha permès oferir una programació continuada d'exposicions i d'activitats durant els últims vint anys.

L'acció del mNACTEC en el territori

L'actuació del mNACTEC en el territori (Muñoz, J. & Guasch, M. 2005) estableix la creació d'una xarxa temàtica especial que denominem Sistema Territorial, *un museu estès per tot el territori* (www.mnactec.com). El resultat és la consolidació d'un conjunt de centres patrimonials situats en antics indrets productius (farineres, explotacions de carbó i de plom, fàbriques i colònies tèxtils, etc) tot configurant la millor explicació museogràfica del procés d'industrialització de Catalunya i potenciant la cultura científica i tècnica i el coneixement de la història industrial.

Els recursos museogràfics

A partir de la definició d'àrea d'interpretació ja referida, els elements museogràfics utilitzats es concreten en una paret expositiva, unes taules d'interactius i uns bancs, amb suports per a publicacions, els quals actuen com a fòrum que tanca l'espai. En total, l'exposició ocupa a l'entorn de 150 metres quadrats.

La paret expositiva recull la transformació de l'objecte industrial en patrimonial, i la de l'espai industrial en espai cultural. El tractament és de paret amb profunditat, on en tot moment s'estableix un contrapunt entre el que va ser i el que s'ha transformat. En alguns casos s'utilitza el contrapunt entre un aparell actual i un equivalent antic; en altres, s'incorporen elements audiovisuals per establir el mateix paral·lelisme. En tota aquesta estructura es plantegen algunes preguntes que animen el visitant a la reflexió: *Aquest aparell, quant temps tardarà a transformar-se en patrimoni?* (davant d'una rentadora), o bé *Què mobilitza la societat civil a reivindicar un museu industrial?*, etc.

Les taules interactives recullen la filosofia de treball del Sistema Territorial del mNACTEC i es descriuen, mitjançant interactius, cadascun dels programes en els quals es fonamenta el treball en comú del Sistema. S'ha articulat el programa de Turisme (experiències en

turisme industrial per donar a conèixer llocs d'antiga activitat fabril), el programa d'Arquitectura (recuperar la memòria històrica per restaurar i posar en valor antics espais productius), el de Conservació / Restauració (treballar amb les col·leccions d'objectes per garantir-ne la conservació vers les generacions futures), el d'Acció Educativa (una oferta ben ampla i per a tots els públics), el de Ciència i Medi Ambient (un programa tecnològic per a conscienciar i formar les noves generacions en criteris de sostenibilitat) i el de Comunicació (les accions esdevenen un repte per divulgar coneixements científics, tècnics i de patrimoni industrial). Com a element central s'ha desenvolupat un interactiu multimèdia el qual permet sobrevolar virtualment per Catalunya a la recerca dels museus que formen part de l'estructura territorial. També permet buscar altres punts rellevants del patrimoni industrial català.

Conclusions

Es defineix el concepte d'àrea d'interpretació i es descriu la desenvolupada en el Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya. Aquesta àrea d'interpretació és conseqüència de la necessitat de disposar d'una comunicació àgil dels objectius i de la missió del museu envers els visitants; per això s'ha optat per la creació d'un espai museogràfic que doni a conèixer els perquè, l'origen, els principals protagonistes, els objectius i les funcions d'aquest museu, centrat en el patrimoni industrial. També es feia necessari definir el model territorial tan peculiar, estès per tot Catalunya, basat en la vinculació en xarxa de diversos centres patrimonials d'àmbit local, i donar a conèixer els diferents programes que desenvolupen de manera conjunta a tall d'eixos transversals.

Creiem que el principal atractiu de l'àrea d'interpretació del mNACTEC és buscar l'adaptació del missatge comunicatiu a les necessitats d'un públic divers, tot aplicant-hi objectes patrimonials, elements museogràfics, multimèdia i interactius per tal de crear, en conjunt, un entorn agradable que també actua com a àrea de descans.

Bibliografia

Muñoz, J. & Guasch, M. 2005. "Per un patrimoni industrial sostenible". *Mnemòsine*, 2: 159-168. Barcelona

Padró, J. 1996. La interpretación: un método dinámico para promover el uso social del patrimonio cultural y natural. 8-13 pp. In: Cuadernos de difusión del Patrimonio Histórico. Instituto Andaluz del Patrimonio Histórico. Junta de Andalucía.

Muñoz, Joan - Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya

García, Pilar - Museu del Ferrocarril de Vilanova i la Geltrú

Guasch, Muntsa. - Museu de la Pell d'Igualada i Comarcal de l'Anoia

Font, Esther. - Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya